

Kent Parklarında Görsel Peyzaj Algısının Değerlendirilmesi*

İşıl ÇAKCI¹

Hayran ÇELEM²

Geliş Tarihi: 27.06.2008

Kabul Tarihi: 13.04.2009

Öz: Bu çalışma görsel peyzaj algısının değerlendirilmesinde kentsel açık ve yeşil alanların, özellikle kent parklarının planlanması ve tasarlanması süreçlerinde hem kullanıcı görüşlerini hem de uzman değerlendirmelerini bütünleştiren bir yöntem geliştirmeyi ve yön gösterici mekan tipolojileri ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmanın ana materyalini çeşitli kent parklarına ait 25 adet fotoğraf oluşturmaktadır. Fotoğraflardaki görüntüler üzerinden kullanıcı grubuna ve uzman grubuna olmak üzere iki ayrı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra kullanıcı grubu anket sonuçları ve uzman grubu değerlendirmeleri karşılaştırılarak en çok tercih edilen görüntülere ilişkin mekansal karakteristikler ortaya koyulmuştur. Araştırmada kullanılan yöntemin analiz sonuçlarına dayanılarak, istatistiksel anlamda anlamlı ve daha önce yapılmış uluslararası literatürdeki çalışmaların sonuçlarını destekleyen veriler elde edilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi sonucu düzenlilik, açıklık, bakımlılık seviyelerinin ve doğal elemanların varlığının mekan tercihleri üzerine doğrudan etkili olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak bu mekansal karakteristiklerin bir araya getirilmesiyle, mekan tipolojilerinin ortaya konulabilmesi mümkün olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Görsel peyzaj değerlendirme, peyzaj algısı, peyzaj tercihleri, kent parkları.

Assessment of Visual Landscape Perception of Urban Parks

Abstract: This study aims to provide a methodology which integrates both user preferences and expert assessments to satisfy user needs and to guide landscape designers and planners during planning and design process of urban open and green spaces, especially urban parks. 25 photographs which belong to different urban park examples from both Turkey and abroad, are the main materials of this study. Two separate questionnaires were prepared and one was answered by users and the other by the experts. Then, user surveys and expert assessments were linked, and evaluated to determine the most preferred scenes. Data gathered in this study is found to be statistically significant and the results are consistent with previous studies regarding landscape preferences. Research findings show that certain levels of order, spaciousness, maintenance and the prominence of natural landscape elements directly influence landscape preferences. Finally, it is concluded that these spatial characteristics can be used to define preferred spatial typologies in urban parks which will guide planners and designers.

Key Words: Visual landscape assessment, landscape perception, landscape preferences, urban parks.

Giriş

Peyzaj algısına yönelik çalışmalar temel olarak peyzaj değerlendirmesinin bir parçasıdır. Peyzaj değerlendirmesi bir peyzajın belirlenen bir takım ölçütleri ne kadar karşıladığını sorgular. Peyzaj algısı değerlendirmelerinde ise bu ölçütler genel olarak estetik ya da peyzaj tercihleridir (Parsons and Daniel 2002, Palmer 2003). Estetik kavramı rasyonel plançılar tarafından genellikle gözardı edilmiştir (Porteous 1996). Temel planlama yaklaşımlarına zıt olarak, görsel değerlendirme çalışmaları estetiği planlama, tasarım ve yönetim ile bütünleştirmeye çalışır. Bu konudaki araştırmalara daha çok çevre psikolojisi, kırsal sosyoloji ve coğrafya bilim dallarından olmak

üzere sosyal bilimciler önyak olmuşlardır. Bu çalışmalarda temel ilgi alanı peyzaj ya da çevre özelliklerini tanımlamak ve değerlerini ölçmektir.

Peyzaj algısı ve peyzaj tercihleri kavramlarının tanımlanabilmesi için öncelikle peyzajın tanımlanması gerekmektedir. Peyzaj kavramı bir çok farklı şekilde ifade edilebildiği gibi, farklı dillerde farklı anlamlar ortaya koyabilmektedir. Appleton'a (1980) göre peyzaj "çevre" kelimesi ile eşanlamlı değildir, ancak "görsel olarak algılanan" çevreyi tanımlar. Daniel ve Vining (1983)'e göre ise peyzaj ya da peyzaj kalitesi kavramları öncelikle çevrenin görsel özelliklerine

*Doktora tezinden hazırlanmıştır.

¹ Ankara Üniv. Çevre Sorunları Araş. ve Uyg. Merkezi-Ankara

² Ankara Üniv. Ziraat Fak. Peyzaj Mimarlığı Bölümü-Ankara

odaklanır. Türkiye tarafından da imzalanan Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde ise peyzaj; "insanların algıladığı şekliyle; özellikleri, doğal ve/veya insan etkenlerinin etkileşimi ve faaliyeti sonucunda oluşan alanlardır" olarak tanımlanmıştır (Anonymous 2000).

Algı, duyar yoluyla alınan bilginin seçilmesi, düzenlenmesi ve yorumlanması süreci olarak tanımlanabilir (Porteous 1996, Bell 1999). Fiziksel çevrenin algılanması bir çok yolla ve farklı düzeylerde gerçekleşir. Algı, pasif değil aktiftir ve çevre ile iki yönlü olarak ortaya çıkar (Berleant 1992). Bununla birlikte algı sadece fizyolojik bir olgu değildir. Aynı zamanda bireyin geçmiş deneyimleri, sosyal ve kültürel etkenler de algı üzerinde etkilidir. Çevrenin algılanması birkaç duyu (görme, işitme, duyma ve dokunma) yardımıyla gerçekleşirken bunların en önemlisi görme duyusudur. İnsanın duyuşal girdisinin %80'inden fazlası görme duyusundan sağlanır (Porteous 1996). Bu nedenle çevre algısı büyük bir ölçüde görsel olarak ortaya çıkar. Bu çalışma kapsamında görsel peyzaj algısının belirlenmesinde peyzaj tercihleri ölçüt olarak kullanılmıştır. Tercih, kişinin "beğenme" temelli deneyimi ile ilişkili bir düşüncedir. Tercihlere ilişkin çalışmaların ortak amacı belirli bir çevrenin estetik değerinin ya da kalitesinin belirlenmesidir. Bunu da araştırmacı, bu konuda uzman olmayan bireylerden aldığı cevaplar doğrultusunda gerçekleştirir (Galindo and Rodriguez 2000).

İnsanın evrimsel süreci gözönüne alındığında, tercihler temel gereksinimlerle yakından ilişkilidir. Bir başka deyişle tercih edilen çevreler insanın daha etkin olduğu ve gereksinimlerinin en fazla karşılandığı mekanlar olacaktır (Kaplan and Kaplan 1978). Bilişsel psikologlar Kaplan ve Kaplan (Kaplan et al. 1998) insanların mekan tercihlerini öngören bir model ortaya koymuşlardır. Teorinin temeli insanın mekan tercihlerinin evrimsel süreci ile ilişkili olduğu görüşüne dayanır. Bu görüşe göre, insanlar kolay anlaşılabilir, kendileri ile ilişkili bilgi sağlayan (yön bilgisi, yiyecek bilgisi gibi) mekanlar ararlar (Ungar 1999). Kaplan et al. (1998) çalışmalarının sonucunda çevresel tercihleri ortaya koyan dört temel etken tanımlamışlardır:

Tutarlılık/ uygunluk (Coherence): bir manzarayı oluşturan öğelerin düzenlilik ya da organizasyon seviyesidir. Tutarlı bir mekanın organizasyonu düzenlidir. Mekanı oluşturan farklı alanlar açık ve net biçimde algılanabilmektedir. İnsan, bu farklı alanları kolaylıkla ayırt edebilmektedir, bu da mekanı anlamayı ya da anlam çıkarmayı kolaylaştırmaktadır.

Okunaklılık (Legibility): Bir manzaranın elemanlarını sınıflandırma ve işleme kolaylığı ya da bireyin kaybolmadan çevreyi keşfetme kolaylığıdır.

Mekanın okunaklılığı ile ilgili olarak en önemli konu belirginliktir. Bir mekanın okunaklılığını artırmak için, görüntünün odak noktası ya da nirengi barındırması gerekir. Bu elemanlar yönelmeyi kolaylaştırır. Okunaklı bir mekanda birey yalnızca bir varış noktasına doğru değil aynı zamanda geldiği noktaya doğru da yolunu rahatlıkla bulabilir.

Karmaşıklık (Complexity): Manzaradaki elemanların çeşitliliği, bireyi ilgili ve meşgul tutacak yeterli bilgiye sahip olmasıdır. Çeşitlilik, keşfetme dürtüsünü harekete geçirir.

Gizemlilik (Mystery): Manzaranın yeni bilgi temin etme potansiyeli ya da merak uyandırma ve daha fazla bilgi sunma derecesidir. Örneğin düz bir yol yerine, kıvrımlı bir yolun bulunması keşfetme dürtüsünü artıracaktır. Ancak engellenmiş manzaralar ya da görüş alanları gizemlilik yaratmazlar. Bir alanın gizemlilik duygusu yaratabilmesi için bireyin merakını uyandıracak şekilde parçalı perdelemeler ya da gizli alanlar yaratılması gerekir.

Bu dört etkenin yeterlilik seviyesindeki artış, mekanın tercih edilebilirliğini de artırmaktadır. Kaplan ve Kaplan bu etkenleri insan-bilgi ilişkisinin iki yönünü temsil eden iki alana ayırmıştır. İlk alan insanın "anlama" ve "keşfetme" gereksinimlerini içerir. İkinci alan ise bilginin ne kadar hazır olduğu ile ilgilidir; "anlık" (*immediate*) düzeyde bilgi doğrudan algılanır, çıkarılmış (*inferred*) ve tahmini (*predicted*) düzeyde ise bilgi anlık görünümün gerisinde yer alabilir (Çizelge 1) (Ungar 1999).

Berlyne (Ungar 1999) ise insanların çevre tercihlerine ilişkin dört etken tanımlamıştır:

- Karmaşıklık (*Complexity*): Bir çevre içindeki unsurların çeşitliliği.
- Yenilik (*Novelty*): Yeni unsurların varlığı.
- Uyumsuzluk (*Incongruity*): Unsurlar arasındaki uyumsuzluk derecesi.
- Şaşırtıcılık (*Surprisingness*): Beklenmedik unsurların varlığı.

Çizelge 1. Tercih matrisi (Ungar 1999)

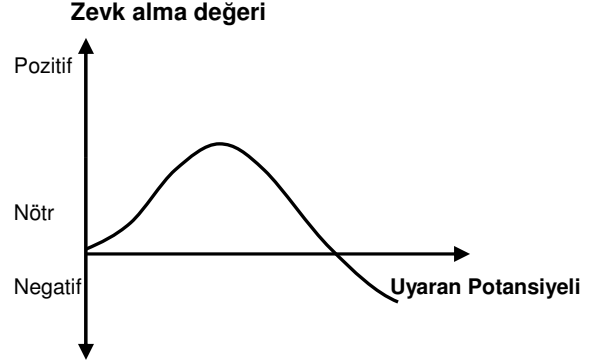
	Anlama	Keşfetme
Anlık	Tutarlılık/uygunluk	Karmaşıklık
Çıkarılmış, tahmini	Okunaklılık	Gizemlilik

Berlyne'nin çalışmasına göre insanların estetik yargıları, yukarıda belirtilen etkenlerin orta derecede bulunduğu çevrelerde olumlu yönde gelişmektedir. Olumsuz yargılar ise bu etkenlerin çok düşük ya da çok yüksek derecede olduğu çevrelerde ortaya çıkmaktadır (Ungar 1999). Berlyne'nin teorilerine dayanarak Wohlwill, estetik yargılarla ilgili daha karmaşık bir desen önermiştir (Porteous 1996). Wohlwill'in kuramına göre insanlar belirli bir çevresel uyarı seviyesine alışkın hale gelirler (uyum seviyesi) ve bu seviye dışındaki uyarı değişimleri etkide değişimlere neden olur (Wohlwill 1983). Özellikle az miktardaki değişimler (artma ya da azalma) olumlu etkiye neden olurken, yüksek derecede değişimler olumsuz etkiye neden olurlar (Şekil 1).

Bu çalışmanın amacı, kentsel açık ve yeşil alanların planlanması ve tasarlanması aşamalarında kullanılmak üzere, peyzaj algısına dayalı, hem kullanıcı görüşlerini (öznel değerlendirmeler) hem de uzman değerlendirmelerini (nesnel değerlendirmeler) dikkate alan bir yöntem geliştirmek ve yön gösterici mekan tipolojileri ortaya koymaktır. Bu araştırma kapsamında peyzaj algısı yalnızca görsel boyutta ele alınmıştır.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada çevre tercihlerini belirlemek üzere Türkiye'den ve yurtdışından seçilen kent parklarına ait 25 fotoğrafı (Şekil 2) içeren iki farklı anket hazırlanmıştır. Kent parkı peyzajlarının örneklenmesi aşamasında, görüntülerin mümkün olduğunca farklı tipolojilere sahip olması hedeflenmiştir. Bu amaçla öncelikle Ankara'daki kent parklarından Altınpark, Seymenler Parkı ve Botanik Parkı'ndan görüntüler alınmıştır. Elde edilen görüntülerde yeteri kadar mekansal tipolojik çeşitliliğin sağlanmadığı görülmüştür. Bu nedenle Türkiye ve yurtdışından kent parklarına ilişkin farklı örneklemeler de kullanılmıştır. Bu görüntülerin seçiminde kullanıcılara aşına olmayan ve çok fazla yenilik unsuru taşıyan görüntülerin kullanılmasının görsel peyzaj tercihlerini etkileyebileceği düşünüldüğünden özellikle kullanım tipleri, bitkisel materyal vb. peyzaj unsurları açısından Ankara kent parkı örneklerinden önemli farklılıklar göstermemelerine dikkat edilmiştir. Açık havada ve kent parklarının en çok kullanıldığı dönemler olan ilkbahar, yaz ve erken sonbahar aylarında çekilen fotoğraflar kullanılmıştır. Fotoğraflarda dikkati dağıtmaması ve peyzaj elemanlarının daha iyi algılanması açısından insan görüntüsü olmamasına özen gösterilmiştir. Fotoğraflar bilgisayar ortamında aynı çözünürlükte düzenlenmiş ve kullanıcılara projektör ile yansıtılarak gösterilmiştir. Anketlerden biri "kullanıcı

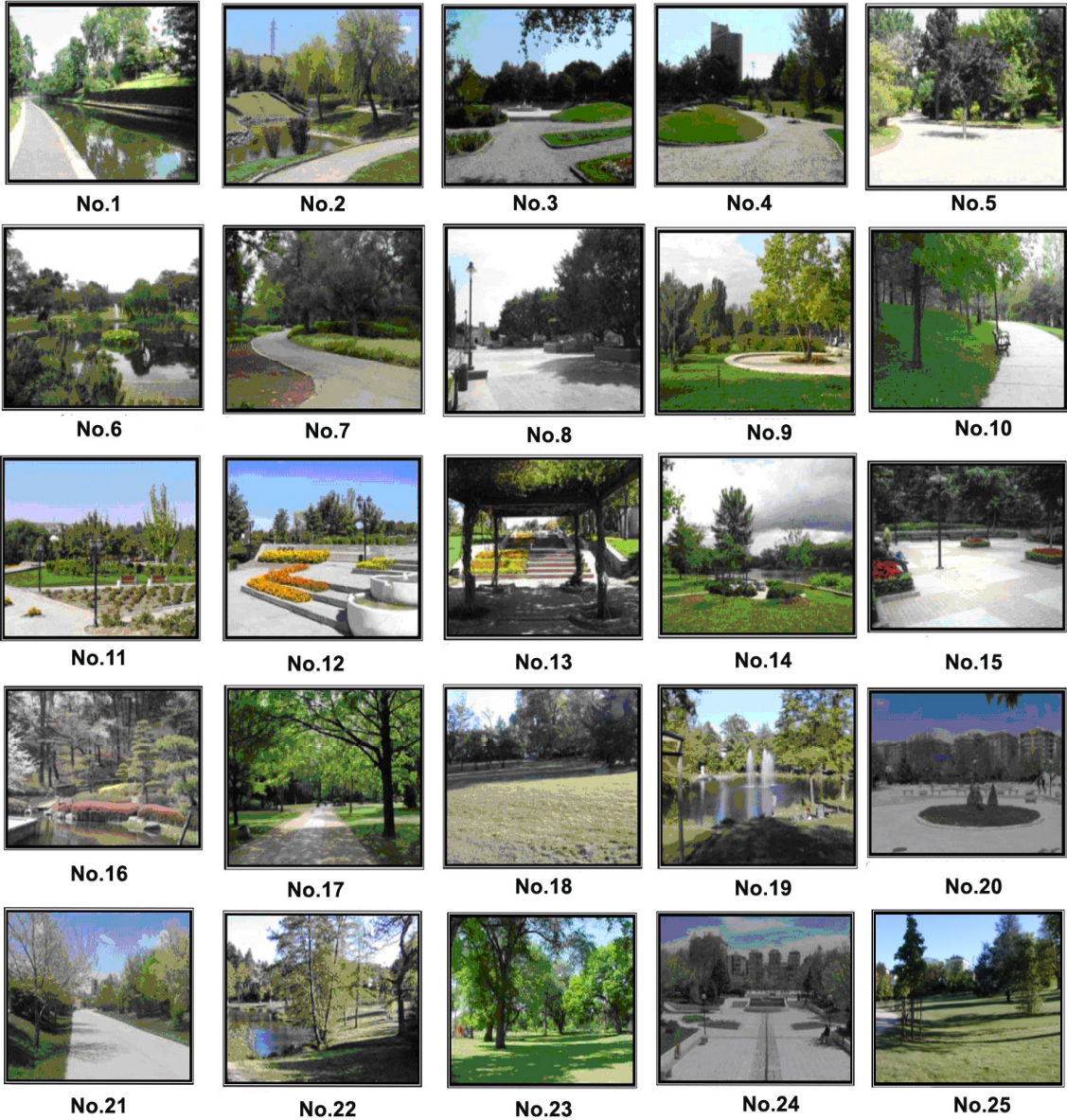

Şekil 1. Artan uyarı potansiyeline göre zevk alma deseniindeki değişim

grubu" olarak adlandırılan ve Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ziraat Mühendisliği lisans programı öğrencilerinden rastgele seçilen 125 deneye (Her biri 25 kişiden oluşan 5 oturumda) uygulanarak, fotoğraflara ilişkin beğeni ve ilgi çekicilik düzeyleri saptanmıştır. Bu iki ölçütün belirlenmesinde Berlyne ile Wohlwill'in (Berlyne 1960, 1971, 1972, Wohlwill 1983) estetik ve algıya ilişkin çalışmalarından faydalanılmıştır. İkinci grup olarak ise peyzaj mimarlarından oluşan 7 kişilik "uzman grubu" oluşturulmuş ve bu gruptan da aynı görüntüleri mekansal karakteristiklerine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Bu mekansal karakteristikler; "Düzenli-Karmaşık", "Açık- Kapalı", "Bakımlı- Bakımsız", "Basit-Çeşitli", "Doğal elemanlar baskın- Yapısal elemanlar baskın" olarak belirlenmiştir. Mekansal karakteristiklerin belirlenmesinde Kaplan ve Kaplan'ın Tercih Matrisi'nden ve Nasar (1992)'dan yararlanılmıştır. Buna göre mekansal karakteristiklerin belirlenmesinde dikkate alınan tercih ölçütleri ile mekansal karakteristikler arasındaki ilişki Çizelge 2'de verilmiştir. Doğal eleman ya da yapısal elemanların baskınlığı karakteristiği herhangi bir tercih ölçütü ile ilişkili olmadığından Çizelge 2'de gösterilmemiş, ayrı olarak uzman grubu tarafından değerlendirilmiştir. Çalışmanın amacında da belirtildiği üzere, bu çalışmada kullanıcı gruplarının beğenilerini ve uzman grubu değerlendirmelerini bir araya getirecek bir yöntem modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. İki grubun değerlendirmeleri 5 puanlık Likert skalası üzerinden yapılmıştır. Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Sorgulamalar khi-kare testi ile yapılmıştır. Yöntemin son aşamasında ise kullanıcı grubu tarafından en çok beğenilen ve tercih edilen görüntülere ilişkin uzman grubunun yaptığı mekansal karakteristikler ilişkilendirilmiştir. Yöntem, Şekil 3'te özetlenmiştir.

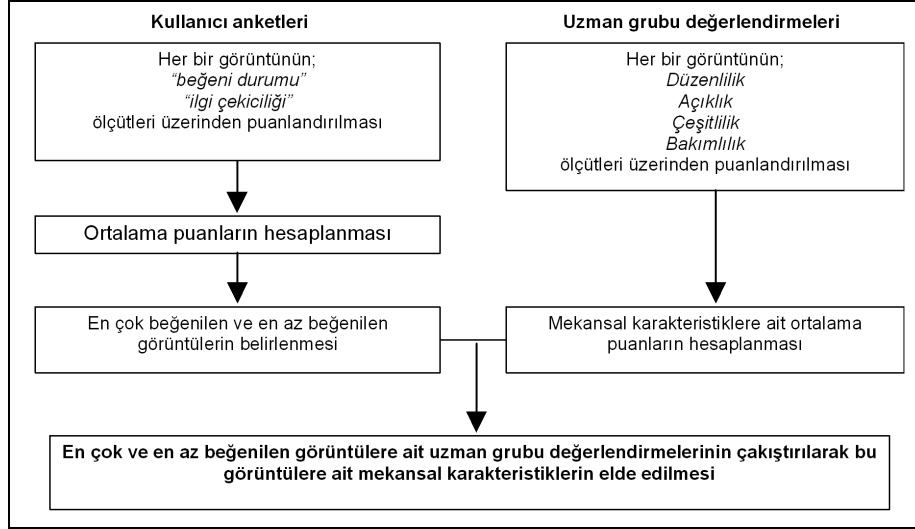
Çizelge 2. Mekansal karakteristikler ve tercih ölçütleri

Mekansal Karakteristikler	Tercih Ölçütleri
Düzenli- karmaşık	Tutarlılık/ uygunluk Okunaklılık
Açık – kapalı	Gizemlilik Okunaklılık
Bakımlı- bakımsız	Tutarlılık/ uygunluk
Basit- çeşitli	Tutarlılık/ uygunluk Karmaşıklık

Şekil 2. Çalışmada kullanılan kent parklarına ait görüntüler

Kaynak: <http://www.webshots.com>, 2006 (1, 6, 7, 8, 14, 23 no'lu görüntüler)
<http://www.ntscmp.com>, 2006 (15 no'lu görüntü)

Şekil 3. Yöntem akış şeması

Bulgular ve Tartışma

Kullanıcı grubunun yaşları 19-29 arasında değişmektedir. Yaş ortalaması 22'dir (Standart sapma: 1.756). Katılımcıların %56'sını kadın, %44'ünü ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır.

Beğeni durumları ve ilgi çekicilik arasındaki ilişki khi kare testi ile sorgulanmış ve tüm görüntüler için "anamlı" sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifade ile her görüntünün beğenilme durumu ile ilgi çekicilik seviyesi doğru orantılı olarak bulunmuştur (Çizelge 3). Cinsiyetlere göre tercih edilen görüntüler arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Uzman grubuna bireysel olarak uygulanan anketlerle her bir uzmandan görüntüleri daha önce belirtilen mekansal karakteristikler çerçevesinde değerlendirmeleri istenmiş ve her bir mekansal karakteristiğe ait ağırlıklı puan sonuç çizelgesi Çizelge 4'te gösterilmiştir.

Araştırma bulgularına dayanarak ortaya çıkan sonuçlar çevre algısı ve değerlendirmesi konusunda yapılan önceki çalışmalar ve kuramsal açıklamalar çerçevesinde tartışılmıştır.

Kullanıcılar tarafından en çok beğenilen görüntülerin tümü Türkiye dışındaki örneklere ait fotoğraflardan elde edilmiştir. Nasar (1992)'in Kuzey Amerika ve Japonya'yı örneklediği kültürlerarası mekan tercihleri üzerine yaptığı bir çalışmada da benzer bir sonuç çıkmış ve Japon kullanıcı grubu kendilerine gösterilen görüntülerden en fazla Kuzey

Amerika örneklerini, Kuzey Amerikan kullanıcı grubu ise Japonya'ya ait örnekleri daha çok tercih etmişlerdir. Bununla birlikte Berlyne (1972)'nin çalışmasında belirttiği estetik anlamda değerlendirilen materyalde kullanıcıya göre belirli bir orandaki yenilik unsurunun bulunmasının, aşinalığa/tanıdırlığa tercih edildiği ifadesi de bu sonuç ile tutarlılık göstermektedir.

En çok tercih edilen beş görüntüden 16, 6, 14 ve 19 numaralı görüntülerin tümünde su yüzeyinin var olduğu görülmektedir. Bu sonuç Schroeder (1982)'in kent parklarının tercih edilen özelliklerini araştırdığı çalışmasının sonucu ile desteklenmektedir. Schroeder (1982)'in çalışmasında da bir peyzaj elemanı olarak suyun kullanımının, kullanıcılar tarafından estetik anlamda olumlu olarak değerlendirildiği belirtilmektedir.

En çok beğenilen görüntülerin uzman grubu tarafından belirlenen mekansal karakteristiklerine bakıldığında tüm görüntülerin mekansal tasarım açısından "düzenli" olduğu görülmektedir. Uzman grubu değerlendirmelerinde mekanların açıklık-kapalılık değerlendirmeleri sonucu, en çok tercih edilen görüntülerin "açık" ya da "açıklık- kapalılığın dengede" olduğu mekanlar arasından olduğu görülmektedir. Bir mekanın açık ya da kapalı olarak organizasyonu o mekandaki gizemlilik ve okunaklılık derecesini ortaya koyar (Kaplan et al. 1998). Anket sonuçlarına göre en çok tercih edilen görüntülerin okunaklı ve orta derecede gizemlilik özelliği taşıdığı görülmektedir. Bu sonuç yine Kaplan ve arkadaşlarının mekan tercihlerine ilişkin ortaya koydukları kuramsal temellerle örtüşmektedir (Kaplan and Kaplan 1983; Kaplan et al. 1998).

Çizelge 3. Beğeni durumları ve ilgi çekicilik seviyesi arasındaki ilişki

Görüntü	Beğenme durum	İlginc bulma	Beğenme/ilginc arasındaki khi-kare analizi
Görüntü 1	3,49	2,51	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 2	3,61	2,80	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 3	2,70	2,05	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 4	2,50	1,84	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 5	2,69	2,18	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 6	4,29	3,65	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 7	3,41	2,43	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 8	1,86	1,54	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 9	3,40	2,50	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 10	3,22	2,27	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 11	2,82	2,34	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 12	2,78	2,74	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 13	3,68	3,30	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 14	4,28	3,62	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 15	3,42	3,04	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 16	4,77	4,64	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 17	3,84	2,82	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 18	2,25	1,62	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 19	3,77	3,08	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 20	2,24	1,71	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 21	2,66	1,76	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 22	3,66	2,82	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 23	3,66	2,47	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 24	2,43	2,02	Anlamlı (p=0,0001)
Görüntü 25	2,62	1,85	Anlamlı (p=0,0001)

Çizelge 4. Uzman grubu değerlendirme tablosu

Görüntü no	Düzen	Açıklık	Bakımlılık	Basitlik	Doğal elemanların baskınlığı
Görüntü 1	4,00	3,42	4,00	3,00	3,57
Görüntü 2	3,00	3,14	3,85	2,71	3,57
Görüntü 3	4,00	3,71	4,14	2,85	2,14
Görüntü 4	3,14	3,57	3,57	3,28	2,42
Görüntü 5	2,71	2,71	3,28	3,00	3,14
Görüntü 6	3,71	4,00	4,42	2,71	3,85
Görüntü 7	3,85	2,57	3,57	3,28	3,85
Görüntü 8	4,42	4,00	4,57	3,57	1,42
Görüntü 9	4,14	3,14	4,14	2,57	3,42
Görüntü 10	4,28	3,85	4,00	2,85	3,28
Görüntü 11	3,71	2,42	2,42	3,85	4,00
Görüntü 12	4,14	3,14	2,28	3,71	2,85
Görüntü 13	4,28	2,28	2,42	4,00	4,28
Görüntü 14	4,28	4,00	4,28	4,28	3,14
Görüntü 15	4,71	3,28	2,14	3,85	2,85
Görüntü 16	4,42	2,57	4,57	4,14	4,28
Görüntü 17	4,14	3,14	3,85	3,28	3,71
Görüntü 18	2,85	3,57	4,28	4,71	3,71
Görüntü 19	3,85	3,14	4,14	2,85	3,71
Görüntü 20	3,57	3,57	1,57	2,71	1,71
Görüntü 21	3,85	3,28	3,57	2,85	3,14
Görüntü 22	3,57	3,00	4,00	3,42	2,71
Görüntü 23	3,71	3,57	3,87	3,71	3,85
Görüntü 24	3,57	3,57	1,28	3,57	1,85
Görüntü 25	3,71	3,57	3,57	3,42	3,71

En çok tercih edilen görüntüler, uzman grubu tarafından “çok bakımlı” ya da “bakımlı” olarak değerlendirilmiştir. Mekandaki peyzaj elemanlarının basitliği ve çeşitliliğinin mekan tercihleri üzerine olan etkisi irdelendiği zaman, basitlik- çeşitliliğin tek başına mekan tercihleri üzerine doğrudan bir etkisi olduğu yönünde açık bir sonuca ulaşılamamıştır. Bununla birlikte en az beğenilen görüntülerin uzman değerlendirmelerine bakıldığında, bu görüntülerin çoğunun “çok basit” olarak nitelendirildiği görülmektedir. Mekandaki doğal elemanların varlığının, mekan tercihleri üzerine olan etkilerine bakıldığında, en çok beğenilen görüntülerde doğal elemanların yani bitkisel materyalin varlığının baskın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre bireyler, yapısal elemanların baskın olduğu mekanlar yerine doğal peyzaj elemanlarının baskın olduğu mekanları daha çok tercih etmektedirler. En az tercih edilen görüntülerin uzman değerlendirmesinde yapısal elemanların baskın olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç

Bu araştırma, psikofiziksel ve bilişsel yaklaşımları içeren deneysel bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir. Yukarıda tartışılan araştırma sonuçlarına dayanarak kent parklarının planlanması ve tasarlanması sürecinde yön gösterecek sonuçlar ve tasarımla ilgili bazı öneriler aşağıda özetlenmiştir.

Mekarlarda belirli seviyede yeniliğin varlığı, mekan tercihlerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu amaçla planıcı ve tasarımcıların, mekan düzenlemelerinde, tekrar eden tasarımlar ve mekan organizasyonları yerine, mekan karakterini de koruyarak bireylerin ilgisini ve merakını uyandıracak farklı kompozisyonlar yaratmaları ya da peyzaj elemanları kullanmaları önerilmektedir. Araştırma bulgularına dayanarak belirli bir seviyede tutarlılık ve karmaşıklık içermeyen görüntülerin tercih edilmediği sonucuna ulaşılabılır. Tutarlılık seviyesi yüksek mekanlar daha çok tercih edilmektedir. Bir mekanın tutarlılık seviyesini artırmanın yollarından biri alanda benzer peyzaj elemanlarının ya da alan kullanım tiplerinin kullanılarak oluşturulduğu mekansal kompozisyonlardır. Okunaklılık seviyesi yüksek mekanlar daha çok tercih edilmektedir. Okunaklılık seviyesinin artırılması, kullanıcının bir mekan içerisinde yolunu ya da hedefini rahatlıkla bulmasını sağlayacaktır. Bu amaçla mekanda özgün odaklar kullanılabilir. Ancak bu elemanların çok sık tekrarlanması sonucu, odak noktası yaratma özelliklerini kaybettirecek ve alanda karmaşaya neden olacakları da göz ardı edilmemelidir. Mekanda gizemlilik etkisinin yaratılması bireyde keşfetme dürtüsünü harekete geçirerek mekan tercihleri üzerinde etkili olmaktadır. Kıvrımlı yolların kullanılması,

bitkisel ve yapısal malzeme ile yapılan perdelemeler, ışık- gölge dengesinin kurulması ile mekanda gizemlilik yaratılması mümkün olmaktadır. Bu unsurların çok tekrarlı ya da manzarayı engelleyecek şekilde kullanılmasının kullanıcıyı olumsuz etkileyeceği unutulmamalıdır. Amaç bireyde merak uyandıracak ve mekana katılımını teşvik edecek kompozisyonlar yaratmak olmalıdır. Mekanın bakımlı olması bir diğer tercih etkenidir. Tasarım ve planlama çalışmaları sonrasında mekanın karakterinin ve kalitesinin korunması yönünden bakım işlemlerinin ve alanın yönetim stratejilerinin tasarım ve planlama süreci sırasında belirlenmesi gerekmektedir. Yapısal peyzaj elemanlarından çok bitkisel materyalin kullanılması ise hem ekolojik anlamda kente katkıda bulunacaktır, hem de araştırma sonuçlarına da dayanarak mekanın tercih edilme derecesini artıracaktır.

Araştırma bulgularının uluslararası literatürde yer alan benzer çalışmalarla sonuçlarının tutarlılığı, peyzaj tercihlerinin her ne kadar toplumsal ve bireysel özelliklerden etkilense de evrensel ortak noktaları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç da çalışmada kullanılan yöntemin uygulanabilirliğini desteklemektedir.

Kaynaklar

- Anonymous. 2000. European Landscape Convention. Council of Europe. ETS no.176. Florence, Italy.
- Appleton, J. 1980. Landscape in the arts and the sciences. University of Hull, Yorkshire.
- Bell, S. 1999. Landscape: Pattern, Perception and Process. E & FN Spon. London.
- Berleant, A. 1992. The aesthetics of environment. Temple University Press. Philadelphia.
- Berlyne, D. E. 1960. Conflict, arousal, and curiosity. McGraw-Hill, New York.
- Berlyne, D. E. 1971. Aesthetics and psychobiology. Appleton-Century-Crofts, New York.
- Berlyne, D. E. 1972. Ends and means of experimental aesthetics. Canadian Journal of Psychology 26: 303-325.
- Daniel, T. C. and J. Vining. 1983. Methodological issues in the assessment of landscape quality. s: 39-84. Ed.: I. Altman, J. F. Wohlwill. Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research Vol 6. Plenum Press, New York.
- Galindo, M. P. and J. A. C. Rodriguez. 2000. Environmental aesthetics and psychological wellbeing: Relationships between preference judgements for urban landscapes and other relevant affective responses. Psychology in Spain 4(1): 13-27.

<http://www.webshots.com> (2006).

<http://www.ntscmp.com> (2006).

Kaplan, S. 1978. On knowing the environment. Ed.: S. Kaplan, R. Kaplan. Humanscape: Environments for people. Belmont, CA: Duxbury.

Kaplan, S. and Kaplan, R. 1983. Cognition and Environment: Functioning in an Uncertain World. Ann Arbor, Michigan: Ulrich's Bookstore.

Kaplan, R., S. Kaplan and R. L. Ryan 1998. With People in Mind. Island Press, USA.

Nasar, J.L. 1992. Visual preferences in urban street scenes: a cross cultural comparison between Japan and the United States. Ed.: J. Nasar. Environmental aesthetics: theory, research and applications. Cambridge University Press, New York.

Palmer, J.F. 2003. Research agenda for landscape perception. pp: 163-172 Ed.: E. Buhmann, S. Ervin . Trends in Landscape Modeling. Heidelberg , Germany.

Parsons, R. and Daniel, T.C. 2002. Good looking: in defense of scenic landscape aesthetics. Landscape and Urban Planning 60: 43-56.

Porteous, J.D. 1996. Environmental Aesthetics: ideas, politics and planning. Routledge, London.

Schroeder, H.W. 1982. Preferred features of urban parks and forests. Journal of Arboriculture 8 (12): 317-322.

Ungar, S. 1999. Environmental perception, cognition and appraisal. Glasgow Caledonian University, Environmental Psychology 4 lecture notes. Scotland.

Wohlwill, J. F. 1983. The concept of nature: a psychologist's view. s: 5-37. Ed.: I. Altman, J. F. Wohlwill. Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research Vol 6. Plenum Press, New York.

İletişim Adresi:

Işıl ÇAKCI

Ankara Üniv. Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama

Merkezi 06110- Dışkapı/Ankara

E-posta: cakci@agri.ankara.edu.tr